

Valsts prezidenta kreatīvā funkcija

---

12 . SAEIMAS JURIDISKĀS KOMISIJAS DARBA GRUPA VALSTS
PREZIDENTA PILNVARU UN IEVĒLĒŠANAS KĀRTĪBAS IZVĒRTĒŠANAI
2017.gada 21 . februāris (Saeima, Budžeta komisijas zāle)

56. Ministru kabinetu sastāda persona, kuru uz to aicina Valsts Prezidents.

59. Ministru prezidentam un ministriem viņu amata izpildīšanai ir nepieciešama Saeimas uzticība un viņi par savu darbību ir atbildīgi Saeimas priekšā. Ja Saeima izteic neuzticību ministru prezidentam, tad jāatkāpjas visam kabinetam. Ja neuzticība izteikta atsevišķam ministram, tad tam jāatkāpjas un viņa vietā ministru prezidentam jāaicina cita persona.

- 1) Prezidents aicina kandidātu
- 2) Saeima ieceļ amatā

Satversmi izstrādājot (1920-1922)

Atšķirībā no daudziem citiem Satversmes pantiem par Satversmes 56. pantu debates neizvērsās ne Satversmes sapulcē, ne tās Satversmes komisijā, un pat ne arī par panta izstrādi atbildīgajā Satversmes 1. apakškomisijā. Izskatot Satversmes projektu Satversmes sapulcē, par šo pantu nebija iesniegts neviens Satversmes sapulces deputātu priekšlikums un pants tika pieņemts vienbalsīgi.

Ir iespējams, ka Satversmes 56. panta saknes meklējamas 1919. gada Veimāras Konstitūcijas 53. pantā, kas saturiski ir līdzīgs Satversmes 56. panta tekstam:
“Reihsprezidents ieceļ amatā un atbrīvo no tā Reihskancleru un, pēc pēdējā ieteikuma, Reiha ministrus.”

(Gunārs Kusiņš)

Ministru kabineta izveidošana sastāv no 4 posmiem:

Ministru prezidenta amata kandidāta izraudzīšanās,
Ministru prezidenta aicināšana,
Ministru kabineta sastādīšana
Saeimas uzticības izteikšana

Ministru prezidenta aicināšana

K.Dišlers amatpersonu izvirzīšanu izdala, kā atsevišķu kreatīvo funkciju.

Pozitīvajā šīs funkcijas aspektā ietilpst ministra prezidenta iecelšana amatā un iecelšana militārā un diplomātiskā dienesta amatos.

K.Dišlers arī norāda, ka 56.pantā ietvertais “nenozīmē, ka Valsts prezidentam ir brīvas rokas personu izvēlē ministru prezidenta amatam.

Patiesībā ”aicināšana” nav pilnībā viņa brīvās gribas izpaudums un brīva izvēle, jo aicinātai personai ir jāiegūst Saeimas deputātu vairākuma atbalsts.

Tas norāda uz to, ka **prezidents nevis nejauši izvēlas cilvēku**, kurš viņuprāt būtu šim amatam piemērots, **bet gan personu, kurai Saeimas vairākums pietiekami noteikti dāvās savu uzticību.**

Ministru prezidenta aicināšana

Dītrihs Andrejs Lēbers (Loeber)

Ilmārs Bišers

Ministru kabinets

Komentārs Latvijas Republikas Satversmes IV nodaļai "Ministru kabinets"
Rīga 1998. 52.lpp.

"Ja vairākas Saeimas frakcijas, kurām kopā ir balsu vairākums Saeimā, ir vienojušās par kādu konkrētu kandidatūru un ir gatavas stingri turēties pie šīs vienošanās, tad Valsts Prezidentam praktiski nav citas iespējas kā aicināt šo personu par ministru prezidentu".

Ministru prezidenta aicināšana

Prezidents ir “neitrāls spēks”, kas vislabāk spēj atrast personu, kura vienlaikus varētu iegūt parlamenta politiskā vairākuma uzticību.

Valsts prezidenta rīcības brīvības apjoms ir atkarīgs no konkrētā prezidenta personiskās popularitātes, ietekmes iekšpolitikas jautājumos un politiskās situācijas.

Citu amatpersonu aicināšana

- 1) veic Nacionālo bruņoto spēku augstākā vadoņa pienākumus;
- 2) vada Nacionālās drošības padomi;
- 3) ieceļ Nacionālo bruņoto spēku virspavēlnieku kara laikam;
- 4) izveido Valsts prezidenta militāro padomi;
- 5) iesaka apstiprināšanai Saeimā Nacionālo bruņoto spēku komandieri ✓

Citu amatpersonu aicināšana citur

- ✓ Valsts prezidents izvirza kancleru parlamenta apstiprināšanai.
- ✓ Prezidents ieceļ amatos federālos tiesnešus un augstākos civildienesta ierēdņus.

Citu amatpersonu aicināšana citur

- ✓ Valsts prezidents ieceļ tiesnešus un izvirza parlamenta apstiprināšanai premjerministru
- ✓ Parlamentam izvirza Augstākās tiesas tiesnešus un priekšsēdētāju, kā arī trīs Konstitucionālās tiesas tiesnešiem kandidātus un kandidātu Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāja amatam.

Citu amatpersonu aicināšana citur

- ✓ Valsts prezidents izvirza premjerministra kandidātu parlamenta apstiprināšanai.
- ✓ Pēc premjera ieteikuma ieceļ valdības ministrus. Pēc Augstākās tiesas priekšlikuma ieceļ apgabaltiesu un administratīvo tiesu tiesnešus.
- ✓ Parlamentam izvirza Augstākās tiesas priekšsēdētāju, Bankas priekšsēdētāju, Tieslietu kancleru (ombudu) un Valsts kontrolieri.

Kāpēc Valsts prezidenti ir tie, kas parlamenta apstiprināšanai izvirza augstākās amatpersonas?

✓ Amata kandidāta uzrunāšana no valsts augstākās amatpersona sabiedrībā tiek uztverts, kā īpašs pagodinājums.

✓ Sabiedrība pret šādu kandidātu izturas ar lielāku cieņu, nekā tad ja kandidātu izraugās atsevišķas partijas, partiju koalīcijas. Prezidentam atšķirībā no parlamenta ir tradicionāli lielāka uzticamība tautas acīs (caurspīdīgums).

✓ Izvirzot virkni amatpersonu Prezidents līdzsvaro sistēmu – tiek mazināts politizēšanas risks un prevalē profesionālie kritēriji amatpersonu izvēlē un apstiprināšanā

✓ Prezidentam savu personīgo izvēli ir vieglāk izdarīt, izskaidrot un pamatot nekā kādai partijai vai frakcijai vai vēl jo mazāk koalīcijai, kur parasti notiek kandidātus pazemojoši kašķi

Kādi ir ieteikumi?

Latvijas Republikas Satversmes grozījumu projekts
Latviešu Zemnieku Savienība (1933)

Valsts prezidents **ieceļ** tiesnešus

Augstākās tiesas priekšsēdētāju, Satversmes tiesas
priekšsēdētāju, Ģenerālprokuroru, Tiesībsargu,
Valsts kontrolieri un citas augstākās amatpersonas

(Valsts prezidents tautas ievēlēts)

Kādi ir ieteikumi?

Latvijas Republikas Satversmes grozījumu projekts
Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija (2002)

Valsts prezidents **ieceļ**

Tiesnešus apstiprina Valsts prezidents, un viņi ir neatceļami. Tiesnešus pret viņu gribu var atcelt no amata vienīgi uz tiesas sprieduma pamata. Ar likumu var noteikt vecumu, ar kura sasniegšanu tiesneši atstāj savu amatu.

(Valsts prezidents tautas ievēlēts)

Kādi ir ieteikumi?

Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis (2011) ✓

Valsts prezidents **izvirza** Saeimas apstiprināšanai

Tiesībsargu, Valsts kontrolieri, Latvijas Bankas prezidentu,
CVK – vienu pārstāvi, NEPL – vienu pārstāvi.

Palielinot Satversmes tiesnešu skaitu Valsts prezidentam ir
jādot tiesības uz to izvirzīšanu!

(Valsts prezidents Saeimas vēlēts)

Kādi ir ieteikumi?

Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis (2011)

Valsts prezidentam šādas tiesības ir jāpiešķir lai līdzsvarotu politisko un profesionālo kritēriju ietekmi amatpersonu izvēlē.

Satversmē jāparedz valsts prezidentam tiesības izvirzīt apstiprināšanai Saeimā politiski profesionālas amatpersonas.

Pēc komisijas viedokļu tas dotu iespējas palielināt profesionālo kritēriju lomu kandidātu izvēles procesā, izslēdzot priekšrocības kādam vienam politiskam spēkam kandidātu izvirzīšanā.

Kādi ir ieteikumi?

Latvijas Republikas Satversmes grozījumu projekts
VL-TB/LNNK (2011)

Valsts prezidents **ieceļ** tiesnešus

Valsts prezidents **izvirza** Saeimas apstiprināšanai

Tiesībsargu un Valsts kontrolieri

(Valsts prezidents tautas ievēlēts)

Jautājums: Vai ir jāgroza Satversme, lai prezidents varētu aicināt Tiesībsarga kandidātu Saeimas apstiprināšanai?

Kontrasignācija –
Līdzparakstīšana

Pleps J. Kur meklējamas Valsts prezidenta kompetences robežas/ Jurista vārds 2005. – 20. Nr. 48 (403)

Satversmes un/vai likumu jautājums?

Tiesībsarga likums

Valsts kontroles likums

Materiālā Satversme

Formālā Satversme –
Satversmes likums

Prof. Kārlis Dišlers (1922)

KREATĪVĀ FUNKCIJA: citu amatpersonu aicināšana/izvirzīšana/nominēšana

Andrejs Lēbers, Ilmārs Bišers	Ja vairākas frakcijas vienojušās par kādu noteiktu kandidatūru prezidentam ir jāakceptē kandidāts
Kārlis Dišlers	Prezidentam ir jāizvēlas tāds kandidāts, kurai Saeimas vairākums pietiekami noteikti dāvās savu uzticību.
Gunārs Kusiņš, Kaspars Gailītis	Prezidents ir “neitrāls spēks” nominējot
Egils Levits, Daiga Rezevska, Gunārs Kusiņš, Lauris Liepa	Izvirzot virkni amatpersonu Prezidents līdzsvarotu sistēmu – beidzot politiskie un profesionālie kritēriji tiktu ņemti vērā amatpersonu izvēlē un apstiprināšanā
Jānis Pleps	Likumā nevar noteikt, ka Prezidents ieceļ Tiesībsargu – jāgroza Satversme. Taču likumā var noteikt, ka Saeima ieceļ Tiesībsargu pēc Prezidenta priekšlikuma.

Paldies par uzmanību!